

חברים יקרים,

אני נוהג לספר לתלמידיי שהסיבה שאפשר כל שנה ללעוס שוב ושוב את הפרשה ולמצוא בה עוד ועוד פנינים, היא שכל שנה מתגלים בה פסוקים שמעולם לא ראינו, כאילו יד נעלמה הכניסה משפט חדש לתורה בזמן שישנו. זה בולט לי מאוד השבוע.

משה ממשיך בנאומו הפרידה שלו מעם ישראל. הוא ממשיך בסקירה ההיסטורית, או יותר נכון, בבחירה מושכלת של הנרטיב שהוא משאיר אחריו.

באמצע הפרשה, פרשת עקב, משה מספר לעם על חטא עגל הזהב, אותו חטא אדיר שהתרחש ביום ה-39 לשהייה של משה על הר סיני. רוב הסיפור מוכר למדי ודומה לגרסה המקורית בספר שמות, עד שמשה מזכיר לנו פרט מפתיע:

(דברים ט', י"ז-כ') וְאֶתְנַפֵּל לְפָנָי ה' כְּרֹאשְׁנָה אַרְבַּעִים יוֹם וְאַרְבַּעִים לַיְלָה, לֶחֶם לֹא אֶכְלֵתִי וּמַיִם לֹא שָׁתִיתִי, עַל כֵּן לֹחֶטְאֵתְכֶם אֲשֶׁר חֲטַאתֶם לַעֲשׂוֹת הַרְעָ בְּעֵינַי ה' לְהַכְעִיסוֹ. כִּי יִגְרָתִי מִפְּנֵי הָאֵף וְהַחֲמָה אֲשֶׁר קִצַּף ה' עֲלֵיכֶם לְהַשְׁמִיד אֶתְכֶם. וַיִּשְׁמַע ה' אֵלַי גַּם בַּפֶּעַם הַהוּא. וּבְאַהֲרֹן הַתַּאֲנֵף ה' מְאֹד(!!!) לְהַשְׁמִידוֹ וְאֶתְפַּלֵּל גַּם בְּעַד אַהֲרֹן בְּעֵת הַהוּא...

בספר שמות לא הזכר מעולם שאלוהים כעס על אהרון, ואפילו מאוד, ואף איים להשמידו. זה אמנם היה תמוה ביותר שאהרון - שעשה במו ידיו את עגל הזהב, ולא עמד בלחצים האדירים של העם - יצא מהפרשה ללא כל נזיפה או כתב אישום. תמיד הפתיע אותי (לטובה!) שאהרון מעולם לא נענש על תפקידו המרכזי בחטא העגל. והנה, ארבעים שנה מאוחר יותר, משה מספר לנו שלא כך היה, וכי אלוהים מאוד כעס על אהרון ואף ביקש להשמידו, וכי רק התערבותו ותחינתו של משה מנעו זאת!

אפשרות אחת להסביר את ההבדל בין שתי הגרסאות, היא שאכן אלוהים כעס על אהרון, אלא שבספר שמות לא טרחו להזכיר את זה. לא סופר שכעס ולא סופר שלא כעס. פשוט דלגו על הפרט הזה. רש"י תומך בהסבר הזה, יתרה מזאת, הוא טוען שמותם של שני בני אהרון מספר חודשים מאוחר יותר במהלך טקס החנוכה של המשכן, היה עונשו של אהרון על חטא העגל. גם הקשר הזה לא מוזכר במפורש בשום מקום, ורש"י נסמך על מדרשי חז"ל.

אני רוצה להציע הסבר נוסף. אני מעדיף לדבוק בגרסה שלפיה אהרון עשה את הדבר הנכון כשיצר את עגל הזהב. לעניות דעתי, הסיבה שאין זכר בספר שמות לכעס כלפי אהרון, היא משום שלא היה כעס ולא היה עונש! העובדה שאהרון נעתר לבקשת העם דווקא נזקפת לזכותו. אהרון היה "אוהב שלום, רודף שלום, אוהב את הבריות ומקרבן לתורה".

כבר בסנה הבוער, שם התחיל כל הסיפור, הופכים משה ואהרון לצמד המוביל. משה הוא הנביא - הוא זה שמביא את המידע מ"למעלה", ואהרון הוא נציג האדם עלי אדמות. משה אהב את אלוהים, אהרון אהב את הבריות. משה הוא מידת הדין - האמת האלוהית - ואהרון הוא מידת החסד - האהבה והחמלה. השילוב בין שתי המידות הוא שילוב מנצח, הוא יוצר שלם.

משה היה גדול הנביאים. אבל גם למשה הייתה שמיעה סלקטיבית. כאיש הדין, הוא מסוגל היה לשמוע רק את תדר הדין. ואכן, אם נעקוב אחר קורותיו של משה, נראה שבצורה עקבית לחלוטין הוא מייצג את האמת המוחלטת (דין), והיא כמעט תמיד - מה לעשות - אלימה! גם כשמשה מתפלל לסליחה - והוא כל הזמן מתפלל לאלוהים שיסלח לעוון העם הזה - השיח שלו הוא כל כולו דין.

אהרון, לעומת זאת, שומע את תדר החסד. הוא לא מסוגל בכלל לשמוע תדר אחר! ולכן, כשהעם פונה אליו, הוא שומע את חרדותיו, הוא שומע את געגועיו למנהיג ההוא, משה, הוא שומע את הכמיהה שלו להדרכה גבוהה לאלוהים חי. הוא יוצר את עגל הזהב עבורם, אבל לא אומר להם ולו לרגע, "הנה לכם, הנה הוא לפניכם, אלוהי ישראל החדש". לא! הוא מכריז "חג לה' מחר" - החג הוא לה', לא לעגל.

את התדר הזה משה לא יכל להבין ולא יכל לשמוע.

אני יודע שכבר כתבתי זאת פעמים רבות, אבל לפחות, ברוח פרשת עקב, אני עקבי...: האדם, נאור וחכם ככל שיהיה, תמיד יתפוס את המציאות כהשתקפות מלאה ומוחלטת של עולמו הפנימי ושל נטיית ליבו. אנחנו מתווכחים האחד עם השני על האמת, אבל כמעט תמיד הוויכוחים שלנו עקרים לחלוטין. בסופו של יום, כל אחד רואה במציאות את השתקפות בבואתו במראה, והוא אפילו יקבל הוכחות מלאות מהמראה שהוא צודק!

כרגיל, אנחנו בוראים את העולם ואת אלוהים בצלמנו ובדמותנו! מייחסים הן למציאות והן לאלוהות איכויות שאנחנו מכירים מתוך עצמנו.

אין כאן גנאי למשה. נהפוכו! לכתחילה השליחות הייתה מוטלת על משה ועל אהרון ביחד - מסע של דין וחסד. מידת הדין של משה היא גם זו שמנעה ממנו להיכנס לארץ המובטחת. משה לא ידע לדבר אל הסלע, כי דיבור שמסוגל להוציא מים מסלע הוא מעשה שבא מתורת החסד, וזו אומנות שמשה לא הכיר. על כישלוננו הוא לא נענש, למרות שהוא אולי חשב שכן (רוב הקוראים חושבים שכן)! יש כאן הכרה פשוטה בכך שמשה מביא תדר מאוד מסוים לעולם, תדר שבעזרתו הוא הוציא את בני ישראל מעבדות, הוביל אותם במדבר הקשה, חנך אותם לקראת הכניסה לארץ. אבל בשביל להנחיל את הארץ צריך איכויות אחרות, איכויות אסטרטגיות - הרחוקות מאוד מאיכות הדין המוחלט והטוטלי. היא דורשת מגוון גדול של איכויות - ואותן היה ליהושע.

משה באמת שמע את אלוהים נוזף באהרון. הוא לא המציא את זה, כמובן. האלוהים שמשה מסוגל לשמוע הוא אלוהים שנוזף באנשי החסד. אנשי החסד שומעים קול אחר ונאמנים לו.

למזלנו הגדול, אנחנו לא ארכיטיפים מהלכים, ולכן אנחנו לא רק איכות כזו או רק כזו. יש בנו הרבה איכויות מגוונות. זו הסיבה שהמציאות שלנו כל כך מורכבת, כי משתקפים בה כל בליל האיכויות שלנו.

אבל אנחנו בהחלט מוזמנים להתבונן במציאות שלנו, כדי שתשקף לנו אילו איכויות מנהלות אותנו. את מידת הדין אפשר לעדן, את מידת החסד אפשר לרסן. העיקר לא להאשים את המציאות. תחת זאת, אנחנו מוזמנים ללמוד ממנה על המידות שלנו, ועל האופן שבו הן מפעילות אותנו בעולם.

שבת שלום,

אלישע